

Cuprins

<i>Preludiu</i>	7
I. (Echinocțiul de toamnă, 1635)	13
II. (Solstițiul de vară, 1636)	51
<i>Oxalatul</i>	89
IV. (Solstițiul de iarnă, 1637)	125
V. (Echinocțiul de primăvară, 1639)	171
<i>Coadă sau Rămășițele</i>	207

Sjón

Din pântecul balenei

Traducere din limba engleză de Anca Diaconu

POLIROM
2019

Statură medie... Ochi mici și apropiați, ca două mărgelește castanii pe fond palid... Plisc lung, gros și viguros, aproape vânăt, dar mai deschis la culoare la rădăcină și ușor coroiat spre vârf... Gâtul aproape că nici nu se observă; o siluetă compactă, îndesată, cu picioare scurte de forma unor fuse, piept puternic și pântec bombat... Cap brun și înspicat, cu un soi de guler ce se ridică până-n creștet... Strai cenușiu-gălbui, cu un vag lustru violet la asfințit; pieptar pestriț, picioare îmbrăcate-n galben viu... Băgăcios cu ai lui, certăreț cu alții... Așa s-ar putea descrie fluierarul¹, și tot așa sunt descris și eu... Dar sunt pe lume lucruri mai rele decât să fiu asemănat cu tine, înaripatul meu Ieremia, căci amândoi suntem făcuți de mâna aceleiași meșter, dăltuiți cu aceeași daltă, tu-n a patra zi, eu într-a șasea... Și dacă era invers? Dacă eu aș fi intrat în scenă odată cu zburătoarele văzduhului, iar tu erai pus domn peste pământ? Ar mai fi stat atunci o pasăre pe stâncă, să se uite țintă la omul fără minte care se furișează grăbit de-a lungul țărmului, cuprins de spaimă la gândul că marea ce se trage înapoi ar putea să nu se mai întoarcă niciodată?... Om și pasăre, om cu inimă de pasăre, pasăre

1. Mai exact, bătăușul (*Philomachus pugnax*), pasăre din familia fluierarului (n.t.).

cu creier de om, pasăre cu inimă de om, om cu creier de pasăre... Suntem la fel în mai toate privințele... Și de ce n-am fi? Nu demult am ținut în palmă un fârtat al tău mușcat de un lup-de-mare¹ și mi-am plimbat degetele peste trupul lui... Sub penele de pe piept se simțea sternul, apoi coastele, apoi părțile moi care adăpostesc rinichii și celelalte măruntaie... În același timp, cu mâna liberă mă pipăiam pe mine, corpul meu cel viu... Era de Zilele Căinelui, când vremea bună a poposit puțin și pe insula Gullbjörn, așa că m-am putut cerceta nestingherit, căci eram doar în costumul lui Adam... Nu mă sfiam să umblu astfel pentru că n-avea cine să mă vadă, afară doar de Meșterul cel Mare, care oricum își cunoaște propriile creații mai bine decât se cunosc ele pe sine... Și nu puteai să nu-i vezi mâna în toate, căci trupul meu și cel al prietenului meu cu aripi erau turnate în aceeași formă... Dar, deși vasele care ne poartă duhul sunt la fel, drumul vieții noastre seamănă cu scrisul a doi copiiști care au studiat aceeași carte, iar acum aștern literă cu literă, cu grijă să respecte manuscrisul, doar că unul scrie sub acoperișul prefectului din Ögur, iar celălalt la episcopul din Hólar... Pentru cititorul care se pricepe, „đ“-urile celui dintâi, supus unui tiran, vor fi mici și chinuite, pe când la cel de-al doilea, aflat la adăpost de gheara celui rău în casa unui om al Domnului, pana se avântă liber, în curbe elegante... Tu, pasăre, ești litera măiestru desenată în ceasurile de răgaz din Rai, însă eu trebuie să rabd să-mi văd imaginea ștearsă sau tăiată de pe pergament de cei

1. *Stercorarius skua*, pasăre de pradă din zonele arctice (n.t.).

care mă pizmuiesc și-mi poartă pică: „Jónas e un tâlhar, Jónas e viclean și înșelător, Jónas e un lăudăros, Jónas e un mincinos, Jónas visează cai verzi pe pereți...” Da, așa mă înfățișează scrisorile și poveștile care circulă despre mine oriunde m-aș duce... Și spun asta pentru că, după cum ne-au învățat vechii iudei, cărămizile din care e făcută lumea și fapăturile din ea sunt literele înșirate de Domnul pe când ne modela, de parcă lumea ar fi o poveste atât de minunată și cuprinzătoare, încât nimeni altul n-ar putea trăi s-o asculte până la sfârșit; cât despre bietul om, el e plin de mulțumire pentru fiecare ceas în care-i este dat să audă câteva frânturi din ce-l privește... Fapăturile neînsemnate ca noi doi, Jónas și fluierarul, sunt cuvintele cele mai scurte dintre toate, numai o silabă: „au“, „ei“, „oh“, „ua“... Cuvinte pe care toată lumea le cunoaște, căci astfel seminția lui Adam, „cei născuți în chinuri“, se cheamă pe ei înșiși atunci când durerea îi doboară sau când își frâng vreun deget... Dar de ce „ð“ și nu o altă literă în loc? Care e semnificația acestui „ð“ în arborele alfabetic al lui Abraham Salómonsson? Pe care ramură să fi înmugurit? E brațul întins al lui Daleth, marea poartă, poarta Raiului? E creanga pe care ciripește o păsăruică în lumina dimineții sau cea de care atârnă, cu capul în jos, un spânzurat? Aici sunt orb, lipsit de cărți... Tu țopâi fără grijă sub ghețari, pe țarmurile acestea îndepărtate, ciugulind prin nisipul cenușiu, mulțumit cu bucata de pământ dată de Domnul. Afară doar de Rai, nimic nu-ți pare mai de râvnit, și cea mai fierbinte rugăciune pe care o înalță aproape fiecare islandez e ca viața lui să fie ca a ta; te naști aici, aici îți duci întreaga viață și tot aici te stingi...

Cât timp trăiești, fluierarule, ești o adevărată încântare pentru ochi; chiar moartea ta, oricum va fi fiind, adesea ne-aduce bucurie... Ne-am cunoscut demult, cu cinci ani peste jumătatea unui secol, când o pană desprinsă din trupul care putrezea pe țârm a fost purtată de vânt peste mlaștini, apoi peste ogoare, până pe dealurile unde cutreiera bunicul meu, Hákon Þormóðsson, din neamul lui Salómon, constructorul de bărci... Plecase la cules de mure cu nepotul, Jónas, și, cum nu mă putea împiedica să mă infrupt din ele, îmi hrănea și mintea cu tot felul de cântecele religioase, cum obișnuia să facă de câte ori rămâneam singuri... În ziua aceea cânta *Crinul* lui Eysteinn și tocmai ajunsese la partea care mă făcea mereu să râd, când Lucifer vine să-l vadă pe Împăratul tuturor căzându-se pe lemnul sfânt¹... Aveam doar șase ani, dar știam că veselia ce mă chinuia era pe cât de prostească, pe atât de păcătoasă... Numai că, de cum auzeam primele versuri, anticipam momentul în care bunicul va ajunge să rostească „cu ochii țintuiți pe cruce“, iar teama că n-o să-mi pot stăpâni râsul îmi îndepărta și mai tare mintea de la cele sfinte... Sigur, de vină nu erau nici conținutul poemului, în care se vorbea despre mântuirea neamului omenesc,

1. În *Crinul* monahului Eysteinn, scena respectivă este aceea a răstignirii lui Hristos, dar felul cum este descrisă aici trimite totodată la episodul din *Edda* în care este prezentat sacrificiul de sine al lui Odin în căutarea cunoașterii: atârnat de Yggdrasil, Arborele Vieții, și rănit în coastă cu o lance, Odin rabdă durerea, foamea și setea timp de nouă zile și nouă nopți pentru a afla secretul runelor, împreună cu nouă incantații magice și optsprezece farmece, multe dintre acestea având puteri vindecătoare (n.t.).

nici alcătuirea dibace a versurilor, ci expresia bunicului atunci când rostea „ochii țintuiți”: se lăsa ușor pe spate, cu greutatea sprijinită pe piciorul stâng și cu cel drept înainte, așa încât umărul drept se ridica, iar celălalt cobora, oglindind la perfecție mișcarea sprâncenelor încruntate, în timp ce țuguiera buzelor contribuia la efectul comic pe care-l producea fără să vrea și, din fericire, fără să știe... Râsul meu izbucnea atunci incontrollabil, alimentat de gândul absurd că Fiul Omului ar fi putut considera expresia fiorosului șarpe Satan la fel de comică și inofensivă cum mi se părea mie cea a bunicului când retrăia scena descrisă... Plecam capul și-mi duceam amândouă mâinile la gură, dar hohotele de râs țâșneau printre palmele încleștate ca o hoardă de diavoli orăcăitori dintr-o turbincă... De data aceea, însă, bunicul s-a oprit deodată din cântat și a început să mă cântărească cu privirea... Și în aceeași clipă pana de fluierar s-a așezat cuminte pe pământ, lângă piciorul lui... Bunicul mi-a zis:

— Jónas, mi se pare că ești înzestrat cu o bună ținere de minte...

Apoi s-a lăsat pe vine – acum creștetul lui era la aceeași înălțime cu al meu – și, ridicând de jos pana, mi-a înfipt-o în păr, după urechea dreaptă.

— E vremea, așadar, să înveți buchea cărții.

Pana ta cenușie cu reflexe violete am folosit-o, fluierarul, ca arătător tot timpul cât a durat această ucenicie... Iar întâlnirea fericită între mâna copilului și pană a scos totodată la lumină deosebirea dintre băiat și pasăre... Căci, deși vârful penei tale se plimba peste pergament pe măsură ce-mi croiam drum printre cuvinte, nimic din

toată acea înțelepciune nu s-a scurs în tine, fluierarule, ci mi-a rămas întipărită în mintea încă fragedă... Și asta în ciuda faptului că până atunci amândoi nu cunoșteam decât cu carnea, simțind cum ne bate vântul, cum ne udă ploaia... Of, măcar de n-aș fi învățat nicidecum citi! Din acea clipă blestemată și-a început sârmanul Jónas chinul drum peste pământul cel scăpat din frâu, pârjolit de focul Reformei și de rugurile pe care ardeau cruci și cărți vechi, în timp ce mica zburătoare își continua nestingherită traiul, fără să știe ce se întâmplă-n lume... Nu am nici cea mai mică îndoială, rod înaripat, că Maica Domnului te va privi cu milă, fie că lumina cea nestricăcioasă va lumina cu mii de raze picăturile de rouă care, în zorii zilei Învierii, acoperă aripa ce-ți ascunde capul fără minte, fie că luna strălucește palid pe pieptul tău ca neaua în noaptea când ni s-a născut prunc tânăr: adu-ți aminte de acest cuvânt când bucuria te înalță sau deznădejdea te coboară...

— Cip-cirip, îmi răspunde fluierarul de pe stâncă și-ndată își ia zborul...

Aripile scurte bat viguros aerul și pasărea se îndreaptă către larg, pe urmă cotește înapoi spre mal, iar pentru o clipă, urmărind-o cu privirea, zăresc uscatul ca o dungă albastră... E o priveliște pe care o văd arareori din cetatea mea de scaun, pe această stâncă aurită... Nu, nu-mi doresc nici măcar să-mi îndrept nasul înghețat încolo... Ce mult mă tulbură când privesc în zare țărnuțul! E dureros să simt parfumul și duhoarea ce vin îngemănate dintr-acolo... Am fost trimis în surghiun pe-această stâncă și cale de întoarcere nu mai există... Aici e casa mea, de-acum...